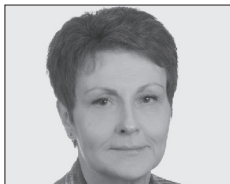

Plan badawczy analizy przestrzeni Ośrodka Geosfery w Jaworznie w ramach współpracy z Wydziałem Architektury Politechniki Śląskiej

dr inż. arch.
MARIA BIELAK-ZASADZKA,
PROF. PŚ
Politechnika Śląska
Wydział Architektury
ORCID: 0000-0002-7532-9818

dr hab. inż. arch.
BEATA KUCHARCZYK-BRUS,
PROF. PŚ
Politechnika Śląska
Wydział Architektury
ORCID: 0000-0002-3943-9227

Artykuł przedstawia założenia metodologiczne oraz plan działania do badań przestrzeni publicznej otwartej – terenu rekreacji i integracji społecznej mieszkańców oraz przestrzeni publicznej zamkniętej – obiektu przeznaczonego na zdefiniowane aktywności różnych grup użytkowników.

Wprowadzenie

Opracowanie prezentuje plan badań związanych z zasadami należytego kształtowania środowiska zbudowanego na podstawie analizy przestrzeni Ośrodka Współpracy Ekologiczno-Geologicznej GEOsfera w Jaworznie prowadzonej od roku 2019 w ramach współpracy pomiędzy Wydziałem Architektury Politechniki Śląskiej a Gminą Miasta Jaworzna w zakresie promocji edukacji oraz realizacji projektów naukowo-badawczych. W założeniach efektem przeprowadzonych studiów było stworzenie listy kryteriów, zbioru danych, wytycznych pozwalających na wykonanie koncepcji projektowych dążących do poprawy zdiagnozowanych deficytów architektoniczno-urbanistycznych. Wszystkie te działania będą prowadzić do tego, by przestrzeń badanego ośrodka uzyskała nowoczesną jakość użytkowania, przejrzystą strukturę, czytelny kod informacyjny, wywoływała pozytywne odczucia estetyczne, zapewniała poczucie bezpieczeństwa, a przede wszystkim była całkowicie dostępna dla wszystkich grup jej użytkowników.

Opis środowiska do badania

Jako pole badawcze przyjęto środowisko przestrzeni Ośrodka Współpracy Ekologiczno-Geologicznej GEOsfera, położonego w województwie śląskim, w dawnym kamieniołomie Sadowa Góra w Jaworznie, gdzie do połowy lat 80. XX wieku wydobywano kamień wapienny używany przede wszystkim jako surowiec do produkcji cementu w funkcjonującej w mieście od XIX wieku cementowni. Po zakończeniu wydo-

bicia teren o powierzchni powyżej 30 ha był odlogowany, co spowodowało naturalną introdukcję roślin pionierskich (w tym wielu gatunków chronionych) i drobnych zwierząt. Głębsze analizy dawnego kamieniołomu ukazały jego liczne geologiczne oraz archeologiczne atrakcje [1].

Obecnie GEOsfera jest otwartą przestrzenią publiczną, obszarem pełniącym funkcje rekreacyjne, edukacyjne oraz integracyjne, mającym wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe, na którym znajduje się także dostępny publicznie obiekt stacji badawczej stanowiący miejsce edukacji dla zorganizowanych grup dzieci i młodzieży oraz dla studentów i naukowców różnych dyscyplin. Na terenie GEOsfer zaplanowano ścieżki edukacyjne odzwierciedlające: chronologię naszej planety, sfery Ziemi, rodzaje skał i minerałów, okazy botaniczne, odkrywki geologiczne oraz inne atrakcje. W budynku administracyjno-edukacyjnym są prowadzone warsztaty, seminaria i spotkania plenarne [2].

Rys. 1. A – Widok z lotu ptaka na kamieniołom Sadowa Góra; źródło: <https://www.um.jaworzno.pl/pl/natura/aktualnosci/2411/Geosfera>

Metody i plan badawczy

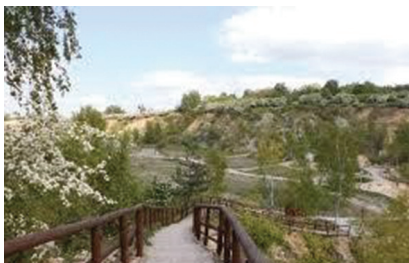
Nadrzędnym zadaniem wynikającym z warunków współpracy z gminą Jaworzno jest stworzenie przestrzeni urbanistycznej o współcześnie oczekiwanej jakości, przejrzystej strukturze, czytelnym kodzie informacyjnym, estetycznej, zapewniającej poczucie swojskości i bezpieczeństwa. Taka przestrzeń powinna być całkowicie dostępna dla wszystkich grup jej użytkowników, także dla osób ze szczególnymi potrzebami, oraz stwarzać odpowiednie warunki dla formowania wspólnoty społecznej [3].

Propozycje projektowe poprawy jakości środowiska zbudowanego GEOsfer są możliwe dzięki analizie informacji dotyczących różnorodnych problemów, potrzeb i oczekiwań użytkowników względem tego obszaru. Działania naprawcze przewidują dwa podstawowe etapy badań oraz trzeci, którym jest projekt właściwy:

- ETAP I (wstępny, przygotowawczy) – ANALITYCZNY,
- ETAP II (główny, związany z badaniami jakościowymi) – BADAWCZY,
- ETAP III – FAZA PROJEKTOWA.

Rys. 1. B – Widok na kładkę widokową nad dawnymi wyrobiskami kamieniołomu Sadowa Góra; źródło własne

Rys. 2. Atrakcje Ośrodka Współpracy Ekologiczno-Geologicznej GEOsfera: ścieżka edukacyjna, oczko wodne, ogród sensoryczny, rzeźby, łożyska; źródło: własne

Dla osiągnięcia założonego celu zostały przyjęte następujące metody i techniki badawcze [4]:

- analizy literaturowe problemu; analizy literaturowe metod oceny jakości środowiska zbudowanego, dobór odpowiednich technik i narzędzi badawczych; studium przypadku;
- analizy eksperckie jakości rozwiązań istniejących (przy wykorzystaniu technik i narzędzi opisanych w literaturze z dziedziny badań jakościowych) [5];
- obserwacje zachowań ludzi, użytkowników w przestrzeniach GEOsfery;
- badania ankietowe, wywiady i rozmowy z różnymi grupami użytkowników badanego obiektu;
- analizy wybranych obszarów całego założenia (strefy zewnętrzne oraz przestrzenie wewnętrzne wspólnego użytkowania) – badania jakościowe wg zmodyfikowanej metody POE [6];
- analizy wybranych obiektów architektonicznych, elementów małej architektury – badania jakościowe wg zmodyfikowanej metody POE.

Przedstawiony diagram ilustruje kolejność prowadzenia działań, które w efekcie doprowadziły do stworzenia wytycznych do projektów koncepcyjnych rozwiązań alternatywnych dla wybranych stref, niwelujących zdiagnozowane deficyty rozwiązań funkcjonalnych i estetycznych.

Podsumowanie

Opracowany i wykorzystany w trakcie badań schemat postępowania oraz wyspecyfikowane techniki stanowią oś postępowania we wszystkich podobnych do opisywanego badaniach jakościowych. Wnioski i wytyczne płynące z etapu II – badawczego stanowią podbudowę do rozważań oraz prac związanych z etapem III – projektem właściwym, opartym na metodzie *research by design*.

Opracowania projektowe w postaci prac koncepcyjnych wykonanych przez studentów Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej, pod nadzorem autorek artykułu, będą dotyczyć rozwiązań poszczególnych stref funkcjonalnych GEOsfery i zostaną przedstawione w odrębnym opracowaniu.

Bibliografia

- [1] Krzeczynska M. i in.: Działania Muzeum Geologicznego Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego prowadzone w celu wykorzystania edukacyjnego i ochrony starych kamieniołomów. „Przegląd Geologiczny”, vol. 68, nr 3, 2020.
- [2] Kucharczyk-Brus B., Rosłon K.: GEOsfera Jaworzno – analizy studialne przestrzeni edukacyjnych istniejącego budynku w kontekście bieżących potrzeb użytkowników. „Builder Science”, 2(54)/2021, s. 25–32.
- [3] Ustawa o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, Dz.U. z dnia 05.09.2019, poz. 1696.
- [4] Niezabitowska E.: Metody i techniki badawcze w architekturze. Wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice 2014.
- [5] Niezabitowska E., Masły D.: Oceny jakości środowiska zbudowanego i ich znaczenie dla rozwoju koncepcji budynku zrównoważonego. Wyd. Politechniki Śląskiej, Gliwice 2007.
- [6] Preiser W. i in.: Post-Occupancy Evaluation, Wyd. Van Nostrand Reinhold, New York 2003.

DOI: 10.5604/01.3001.0015.8420

PRAWIDŁOWY SPOSÓB CYTOWANIA

Bielak-Zasadzka Maria, Kucharczyk-Brus Beata, 2022, Plan badawczy analizy przestrzeni Ośrodka Geosfery w Jaworznie w ramach współpracy z Wydziałem Architektury Politechniki Śląskiej, „Builder” 6 (299). DOI: 10.5604/01.3001.0015.8420

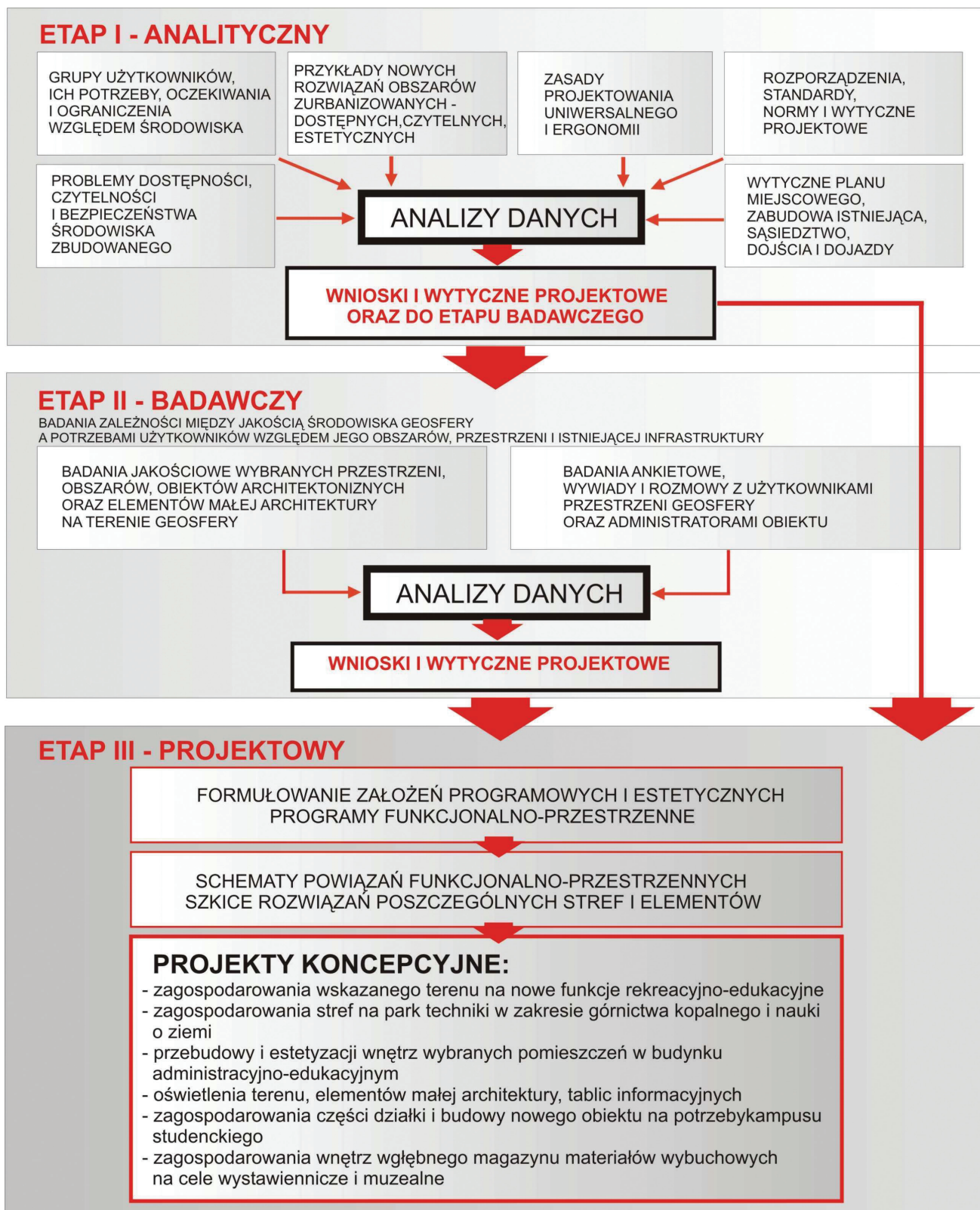
Streszczenie: Artykuł przedstawia założenia metodologiczne oraz plan działania do badań przestrzeni publicznej otwartej – terenu rekreacji i integracji społecznej mieszkańców oraz przestrzeni publicznej zamkniętej – obiektu przeznaczonego na zdefiniowane aktywności różnych grup użytkowników. Jako pole badawcze do analiz i rozważań przyjęto przestrzeń Ośrodka Współpracy Ekologiczno-Geologicznej GEOsfera w Jaworznie – obszar pełniący funkcje rekreacyjne, edukacyjne oraz integracyjne, mający wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe, stanowiący miejsce edukacji dla zorgani-

Nadrzędnym problemem rozważań jest kwestia należytego kształtowania środowiska zbudowanego, rozumianego jako przestrzeń zurbanizowana o przejrzystym układzie przestrzennym, wysokiej jakości oraz nowoczesnym standardzie użytkowania.

zowanych grup dzieci i młodzieży oraz stację badawczą dla studentów i naukowców różnych dyscyplin. Nadrzędnym problemem rozważań jest kwestia należytego kształtowania środowiska zbudowanego, rozumianego jako przestrzeń zurbanizowana o przejrzystym układzie przestrzennym, wysokiej jakości oraz nowoczesnym standardzie użytkowania. Niniejszy artykuł przedstawia metodologię badań prowadzących do opracowania wytycznych, które powinny stanowić podstawowy element studiów przedprojektowych w działaniach modernizacyjnych przestrzeni publicznych, pozwalających nie tylko na ich techniczną modernizację, ale także na przystosowanie do nowych potrzeb cywilizacyjnych oraz aktualnych wymogów legislacyjnych.

Słowa kluczowe: GEOsfera, badania jakościowe, potrzeby użytkowników

Abstract: RESEARCH PLAN OF THE SPACE ANALYSIS OF THE GEOSFERA CENTER IN JAWORZNO, AS A PART OF THE COOPERATION WITH THE FACULTY OF ARCHITECTURE OF THE SILESIAN UNIVERSITY OF TECHNOLOGY. The paper presents the methodological assumptions and an action plan for the study of open public space – the area of recreation and social

Rys. 3. Diagram kolejności prowadzonych działań; źródło: własne

integration of residents and closed public space – a facility intended for defined activities of various groups of users. The area of the “GEOsfera” Ecological and Geological Cooperation Center in Jaworzno was adopted as a research field for analyses and considerations – an area with recreational, educational and integration functions, with high natural and landscape values, constituting a place of education for organized groups

of children and adolescents, and a research station for students and scientists of different disciplines.

The overriding problem of the considerations is the issue of the proper shaping of the built environment, understood as an urbanized space with a clear spatial layout, high quality and a modern standard of use. This paper presents the methodology of research leading to the development of guidelines,

which should constitute the basic element of pre-design studies in the modernization of public spaces, allowing not only their technical modernization, but also adaptation to new civilization needs and current legislative requirements.

Keywords: GEOsfera, quality research, users' needs